

NÂNG CAO HIỆU QUẢ CÁC GIẢI PHÁP THÍCH ỨNG THỰC HIỆN CƠ CHẾ, CHÍNH SÁCH HỖ TRỢ DOANH NGHIỆP NHỎ VÀ VỪA VIỆT NAM TRƯỚC TÁC ĐỘNG CỦA ĐẠI DỊCH COVID-19

Thượng tướng, PGS, TS. NGUYỄN VĂN THÀNH¹⁾

Tóm tắt: Đại dịch COVID-19 đã và đang tác động nghiêm trọng đến các doanh nghiệp trên thế giới, đặc biệt là làm cho các doanh nghiệp nhỏ và vừa dừng hoạt động, phá sản, giải thể hoặc thu hẹp quy mô. Doanh nghiệp nhỏ và vừa đóng vai trò hết sức quan trọng trong nền kinh tế thế giới, chiếm 95% số doanh nghiệp, cung cấp việc làm cho 60% lực lượng lao động toàn cầu, song lại là nhóm dễ bị tổn thương nhất nếu có khủng hoảng về nguồn lực, nhất là tài chính. Doanh nghiệp nhỏ và vừa ở Việt Nam chiếm khoảng 98% tổng số doanh nghiệp, đóng góp khoảng 48% GDP, sử dụng khoảng 51% lao động cả nước, đặc biệt lao động ở các khu vực nông thôn, có trình độ hạn chế. Chính vì vậy, việc thực thi các cơ chế, chính sách đặc thù, thích ứng nâng cao hiệu quả hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa Việt Nam hiện nay là hết sức cần thiết để đảm bảo yêu cầu an sinh xã hội, phục hồi kinh tế, phát triển bền vững trong bối cảnh chưa có vaccine hữu hiệu để kiểm soát hoàn toàn dịch COVID-19.

Từ khóa: COVID-19; cơ chế, chính sách; doanh nghiệp nhỏ và vừa

1. Tác động của đại dịch COVID-19 đến doanh nghiệp nhỏ và vừa

COVID-19 là một bệnh truyền nhiễm cao do virus SARS-Cov-2 gây ra. Nguồn gốc của virus này là từ Trung Quốc, tiếp đó lan rộng ra Đông Nam Á và sau đó lây nhiễm tới hơn 213 quốc gia và vùng lãnh thổ trên toàn thế giới. Tất cả các lục địa, ngoại trừ Nam Cực, đều bị ảnh hưởng. Ngày 11/3/2020, Tổ chức Y tế thế

giới (WHO) đã tuyên bố COVID - 19 là một đại dịch⁽¹⁾. Cách ly xã hội, giãn cách xã hội và đóng cửa một phần hoặc toàn bộ nền kinh tế được coi là các biện pháp hiệu quả nhất được nhiều quốc gia áp dụng để kiểm soát, hạn chế tiếp xúc xã hội và sự lây lan của dịch bệnh COVID-19. Việc thực hiện các biện pháp này đã ảnh hưởng mạnh mẽ đến nền kinh tế từ địa phương đến toàn cầu. Trong nhiều lĩnh vực, đặc biệt là các hoạt động dịch vụ du lịch, người dân mất việc làm, các doanh nghiệp tạm dừng hoạt động, giải thể hoặc vật lộn với lợi nhuận ngày càng giảm.

¹⁾ Ủy viên Trung ương Đảng, Thứ trưởng Bộ Công an

Bên cạnh đó, đại dịch COVID-19 cũng tác động tiêu cực đến các hoạt động thương mại. Đầu tư, du lịch, sản xuất, kinh doanh (cả phía cung và cầu) đều bị đình trệ, suy giảm đến cuối năm 2020 trước nguy cơ bùng phát trở lại trên diện rộng khi các nước khôi phục hoạt động kinh tế - xã hội: (1) Về đầu tư, theo Hội nghị của Liên hợp quốc về Thương mại và phát triển, đầu tư trực tiếp nước ngoài toàn cầu năm 2020 giảm khoảng 40% so với năm 2019 và tiếp tục giảm từ 5-10% trong năm 2021; (2) Về thương mại, Tổ chức Thương mại thế giới (WTO) dự báo thương mại toàn cầu năm 2020 sẽ giảm từ 13-32% so với năm 2019 (tùy theo diễn biến dịch bệnh); trong khi, Ngân hàng Thế giới (WB) và Quỹ Tiền tệ quốc tế (IMF) dự báo mức giảm từ 11,9-13,4%; (3) Về tăng trưởng, các tổ chức đánh giá suy thoái kinh tế toàn cầu năm 2020 đã rõ rệt và dự báo kinh tế toàn cầu năm 2020 suy giảm từ 4,9-7%⁽²⁾.

Ngày 26/4/2020, Quỹ Tiền tệ quốc tế báo động: "COVID-19 tác động đến tất cả các khu vực địa lý trên toàn cầu. Tổng sản phẩm quốc nội của thế giới mất 4,9% so với hồi năm 2019 và tất cả các đầu máy kinh tế của thế giới những năm 2008 - 2009 đã không bị "hông" hay "đóng băng" cùng một lúc như dưới tác động của COVID-19. Tăng trưởng kinh tế của Mỹ là âm 8% trong năm nay. GDP tại 19 nước sử dụng đồng tiền chung châu Âu giảm hơn 10%. Báo cáo của Tổ chức Hợp tác và Phát triển kinh tế (OECD) có kết luận tương tự: Pháp là một trong những quốc gia bị COVID-19 tấn công mạnh nhất về mặt kinh tế. GDP của Pháp giảm 11,4% trong năm nay. 6% GDP của 37 nước thành viên OECD có nguy cơ bị "bốc hơi" vì COVID-19 và tệ hơn nữa là nếu dịch bệnh tái phát thì thiệt hại ước tính sẽ lên tới 7,6%. Tại Anh và Pháp, OECD dự kiến sẽ có đến 15% dân số trong tuổi lao động bị gạt ra ngoài. Tại Tây Ban Nha, 1/5 người trong tuổi lao động không có việc làm⁽³⁾. Báo cáo triển vọng kinh tế toàn cầu tháng 6/2020 của Ngân hàng Thế giới cho biết: "nền kinh tế toàn cầu sẽ suy giảm nghiêm trọng ở mức 5,2% trong năm nay do cú sốc nhanh và lớn của dịch COVID-19 gây ra cùng với các biện pháp đóng cửa nền kinh tế nhằm ngăn chặn sự

lây lan của đại dịch,... Dự báo hoạt động kinh tế của các nền kinh tế phát triển sẽ giảm 7% vào năm 2020 do cung cầu, thương mại và tài chính trong nước đã bị gián đoạn nghiêm trọng. Các nền kinh tế đang phát triển và thị trường mới nổi dự kiến sẽ giảm 2,5% trong năm nay, sự sụt giảm lần đầu tiên của nhóm này trong vòng ít nhất 60 năm qua. Thu nhập bình quân đầu người dự kiến sẽ giảm 3,6% và điều này sẽ khiến hàng triệu người rơi vào tình trạng nghèo đói cùng cực trong năm nay"⁽⁴⁾.

Đối với các nền kinh tế khu vực ASEAN: theo báo cáo của Quỹ Tiền tệ quốc tế, nhóm 5 nước thành viên ASEAN bao gồm Indonesia, Malaysia, Philippines, Singapore và Thái Lan vốn rất năng động cũng sẽ bị giảm 2% GDP⁽⁵⁾. Ngân hàng Phát triển châu Á (ADB) cho biết GDP tại các quốc gia trong khu vực châu Á - Thái Bình Dương từ 5,4% năm 2019 giảm xuống còn 0,1% trong năm nay và lưu ý đối với các quốc gia mà ngành du lịch đem về một nguồn thu nhập lớn thì bị tác động nặng nề hơn⁽⁶⁾.

Đối với Việt Nam, nền kinh tế cũng chịu ảnh hưởng không nhỏ bởi dịch COVID-19 trong 6 tháng đầu năm 2020, tốc độ tăng trưởng chỉ đạt 1,8% và là mức thấp nhất trong ba thập niên qua. Theo nhận định của Ngân hàng Thế giới, nếu kinh tế thế giới từng bước được cải thiện, GDP Việt Nam sẽ phục hồi trong 6 tháng cuối năm 2020, với tăng trưởng kinh tế quốc gia đạt khoảng 2,8% cho cả năm, cao thứ 5 thế giới⁽⁷⁾. Xuất khẩu giảm khoảng 25% trong quý II và phục hồi về mức giảm 15% trong quý sau của năm 2020. Báo cáo Đánh giá tác động của dịch COVID-19 đến nền kinh tế và các khuyến nghị chính sách do Đại học Kinh tế quốc dân công bố ngày 03/4/2020 cho biết: "có đến 93,9% các doanh nghiệp được điều tra đánh giá dịch COVID-19 có tác động tiêu cực đến hoạt động sản xuất, kinh doanh của họ. Đề đối phó với những khó khăn do tác động của đại dịch, 65,5% doanh nghiệp thực hiện cắt giảm chi phí hoạt động thường xuyên; 35,3% doanh nghiệp phải cắt giảm lao động; 34% phải cắt giảm lương nhân công lao động; 34,5% doanh nghiệp đã phải cho lao động nghỉ việc không lương.

Có 44,7% doanh nghiệp cắt giảm quy mô sản xuất kinh doanh; 34,7% doanh nghiệp tạm dừng hoạt động sản xuất - kinh doanh để chờ qua thời kỳ khó khăn và 15,1% doanh nghiệp thực hiện chuyển đổi hình thức sản xuất, kinh doanh cho phù hợp với bối cảnh mới⁽⁸⁾.

Một kết quả khảo sát khác cùng thời điểm tháng 4/2020 với gần 130 nghìn doanh nghiệp do Bộ Kế hoạch và Đầu tư thực hiện, khoảng 86% doanh nghiệp bị ảnh hưởng tiêu cực bởi dịch COVID-19, doanh thu dự kiến bốn tháng đầu năm 2020 giảm mạnh xuống còn khoảng 70% so cùng kỳ năm 2019; hơn 45% số doanh nghiệp đang bị thiếu hụt nguồn vốn cho sản xuất - kinh doanh⁽⁹⁾. Mặc dù, doanh thu bị giảm mạnh, các doanh nghiệp vẫn phải chi trả các khoản chi phí hàng ngày như lương, lãi vay, phí thuê mặt bằng,... Khó khăn về thị trường, nguồn thu, dòng tiền đã khiến nhiều doanh nghiệp buộc phải sử dụng các biện pháp liên quan đến lao động để đối phó. Số lượng doanh nghiệp thành lập mới trong 4 tháng đầu năm 2020 lần đầu tiên có sự sụt giảm so với các kỳ 4 tháng đầu năm trong giai đoạn 2015 - 2020 (giảm 13,2% so với cùng kỳ năm 2019). Vốn đăng ký bình quân trên một doanh nghiệp trong 4 tháng đầu năm 2020 đạt 11,8 tỷ đồng (giảm 17,9% so với cùng kỳ năm 2019); quy mô doanh nghiệp bị thu hẹp; số doanh nghiệp đăng ký tạm ngừng kinh doanh có thời hạn tăng mạnh (tăng 33,6% so với cùng kỳ 2019)⁽¹⁰⁾.

Hiện nay, tình hình kiểm soát dịch bệnh của Việt Nam tương đối hiệu quả, nhưng trên thế giới, dịch bệnh vẫn còn đang diễn biến hết sức phức tạp, kéo dài, đặc biệt các nước là đối tác thị trường quan trọng của Việt Nam, như Mỹ, Nhật Bản, châu Âu,... Đồng thời, việc gián đoạn các chuỗi cung ứng chưa thể khắc phục ngay đã tiếp tục ảnh hưởng tiêu cực đến các doanh nghiệp. Nhiều doanh nghiệp nhỏ và vừa phụ thuộc thị trường quốc tế, tham gia sâu vào mạng lưới sản xuất, chuỗi giá trị toàn cầu như dệt may, da giày, du lịch, hàng không, nhà hàng, khách sạn, logistics,... Để giảm thiểu sự phụ thuộc vào thị trường, hiện nhiều quốc gia phát triển, như Nhật Bản, Mỹ, có chính sách hỗ trợ, các doanh nghiệp FDI lớn chuyển

cấu trúc lại hệ thống doanh nghiệp cung cấp nguyên vật liệu để chủ động hơn, lựa chọn địa điểm đầu tư mới thỏa mãn những điều kiện về khoa học - công nghệ, môi trường sinh thái và dịch vụ y tế an toàn. Chính sách này tạo xu thế cho các doanh nghiệp dịch chuyển nhà máy sang các nước khác hoặc chuyển về nước, dẫn đến thay đổi dòng thương mại toàn cầu, đồng đầu tư FDI làm suy giảm các thị trường mới nổi phụ thuộc vào xuất nhập khẩu. Điều này trực tiếp ảnh hưởng tới khả năng cạnh tranh của nhiều doanh nghiệp Việt Nam.

Tính đến hết tháng 8/2020, số liệu của Tổng cục Thống kê cho biết có 34.300 doanh nghiệp đăng ký tạm ngừng kinh doanh có thời hạn, 24.200 doanh nghiệp ngừng hoạt động chờ làm thủ tục giải thể, 10.400 doanh nghiệp hoàn tất thủ tục giải thể và 30.600 doanh nghiệp không hoạt động, tất cả đều tăng cao so với cuối năm 2019. Trong số 10.400 doanh nghiệp hoàn tất thủ tục giải thể, tập trung chủ yếu ở các lĩnh vực thương mại, du lịch, khách sạn, công nghiệp chế biến, chế tạo⁽¹¹⁾. Khảo sát khác của Ban Nghiên cứu phát triển kinh tế tư nhân thuộc Hội đồng Tư vấn cải cách thủ tục hành chính của Thủ tướng Chính phủ cho biết có 3% số doanh nghiệp không bị ảnh hưởng do dịch COVID-19. Tỷ lệ doanh nghiệp phải giải thể chiếm 2% tổng số tham gia khảo sát. Tỷ lệ doanh nghiệp phải tạm ngừng hoạt động kinh doanh là 20%. Có tới 75% số doanh nghiệp vẫn hoạt động, nhưng không cân đối được thu - chi, tức là dòng tiền vào nhỏ hơn chi phí. Cũng theo khảo sát của Ban Nghiên cứu phát triển kinh tế tư nhân, có tới 81% doanh nghiệp cho biết khó khăn lớn nhất là không có đơn đặt hàng trong vòng 6 tháng tới, 72% doanh nghiệp đang thiếu tiền để trả lương, bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, bảo hiểm thất nghiệp, phí công đoàn,... Ngoài ra, còn thiếu tiền để trả lãi vay ngân hàng, mua nguyên liệu, thuê kho bãi, nhà xưởng, văn phòng,... Sức chống chịu của phần lớn doanh nghiệp hiện rất yếu, đặc biệt dòng tiền duy trì hoạt động đang vô cùng khó khăn⁽¹²⁾.

2. Thực trạng các chính sách hỗ trợ đối với doanh nghiệp nhỏ và vừa ở Việt Nam

Thời gian qua, Chính phủ có nhiều chính sách tạo điều kiện, hỗ trợ có hiệu quả cho các doanh nghiệp nhỏ và vừa phát triển, trong đó tập trung hoàn thiện khung pháp lý, hỗ trợ tiếp cận tài chính, tín dụng và nâng cao hiệu quả sử dụng vốn, hỗ trợ đổi mới công nghệ và áp dụng công nghệ mới, nâng cao năng lực quản trị, cung cấp thông tin hỗ trợ và xúc tiến mở rộng thị trường. Đặc biệt Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa năm 2017, có hiệu lực từ ngày 01/01/2018, Nghị định số 39/2018/NĐ-CP ngày 11/3/2018 của Chính phủ quy định chi tiết một số điều của Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa tiếp tục hỗ trợ, khẳng định vị trí quan trọng của các doanh nghiệp nhỏ và vừa trong nền kinh tế quốc dân. Đến nay, doanh nghiệp nhỏ và vừa đã trở thành một động lực phát triển kinh tế, chiếm khoảng 98% tổng số doanh nghiệp, đóng góp khoảng 48% GDP, sử dụng khoảng 51% lao động cả nước. Tuy nhiên về tổng thể việc hỗ trợ cho các doanh nghiệp nhỏ và vừa chưa đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững. Tỷ lệ doanh nghiệp nhỏ và vừa tham gia và thụ hưởng các chương trình hỗ trợ chính sách của Nhà nước ở mức hạn chế. Hoạt động trợ giúp chưa có trọng tâm, trọng điểm, chưa hỗ trợ phát triển cho các cụm liên kết ngành. Nguồn lực dành cho trợ giúp phát triển phân tán, trình tự thủ tục để doanh nghiệp nhỏ và vừa thụ hưởng các chính sách hỗ trợ của Nhà nước còn nhiều bất cập,... Khó khăn lớn nhất của doanh nghiệp nhỏ và vừa hiện nay là chi phí đầu vào cho sản xuất còn lớn, nguồn lực tài chính chủ yếu dựa vào nguồn vốn vay ngân hàng có lãi suất rất cao và khả năng tiếp cận khó khăn. Ngoài ra, do năng lực về vốn chưa đủ mạnh, các doanh nghiệp nhỏ và vừa gặp nhiều khó khăn trong tiếp cận công nghệ mới cũng như những chính sách hỗ trợ đổi mới công nghệ. Các khó khăn này là yếu tố quan trọng tiếp tục ảnh hưởng nặng nề đến khả năng duy trì, phục hồi sản xuất, kinh doanh của doanh nghiệp nhỏ và vừa trong bối cảnh Việt Nam và thế giới đang thực hiện các biện pháp giãn cách xã hội, đóng cửa nền kinh tế để phòng, chống đại dịch COVID-19 và trước nguy cơ tái phát đại dịch COVID-19 khi mở cửa nền kinh tế.

Để vừa phòng, chống dịch COVID-19, vừa phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm yêu cầu an sinh xã hội, phát triển bền vững, cho đến nay, Chính phủ đã thông qua 4 gói tài khóa cứu trợ cho doanh nghiệp, đặc biệt gói cứu trợ 300 nghìn tỷ đồng cho các doanh nghiệp (nhỏ, vừa và siêu nhỏ) và 16 nghìn tỷ đồng cho vay với lãi suất 0% trả lương cho người lao động. Ngay từ khi dịch COVID-19 ảnh hưởng tới Việt Nam, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Chi thị số 11/CT-TTg ngày 04/3/2020 về các nhiệm vụ, giải pháp cấp bách tháo gỡ khó khăn cho sản xuất kinh doanh, bảo đảm an sinh xã hội ứng phó với dịch COVID-19 gồm 07 nhóm nhiệm vụ, giải pháp: (1) Tháo gỡ khó khăn, tạo thuận lợi về tiếp cận vốn, tín dụng, tài chính, thuế, thương mại, thanh toán điện tử; (2) Rà soát, cắt giảm thủ tục hành chính, chi phí cho doanh nghiệp; (3) Tạo thuận lợi cho sản xuất kinh doanh, thúc đẩy xuất, nhập khẩu; (4) Khẩn trương phục hồi và phát triển ngành du lịch, hàng không; (5) Đẩy nhanh tiến độ thực hiện, giải ngân vốn đầu tư và cải thiện môi trường kinh doanh; (6) Tập trung xử lý vướng mắc về lao động; (7) Đẩy mạnh thông tin truyền thông.

Thực hiện Chi thị số 11/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ, nhiều chính sách quan trọng cấp Trung ương và cấp địa phương được ban hành nhằm tháo gỡ khó khăn cho sản xuất, kinh doanh, đảm bảo an sinh xã hội, cụ thể:

Thứ nhất, hỗ trợ giảm chi phí sản xuất, kinh doanh: Chính phủ chi đạo tập trung đẩy nhanh việc tích hợp các thủ tục hành chính trực tuyến cấp độ 3, 4 với Công dịch vụ công quốc gia theo hướng cắt giảm mạnh chi phí để tạo thuận lợi cho người dân và doanh nghiệp. Kịp thời ban hành Nghị định số 22/2020/NĐ-CP ngày 24/02/2020 sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 139/2016/NĐ-CP ngày 04/10/2016 quy định về lệ phí môn bài,... như Bộ Công thương chi đạo giảm giá điện để giảm chi phí đầu vào cho 02 nhóm khách hàng sản xuất và du lịch. Bộ Giao thông vận tải đã chi đạo Tổng công ty Cảng hàng không Việt Nam miễn, giảm giá nhiều dịch vụ hàng không cho tất cả các hãng hàng không....

Thứ hai, hỗ trợ doanh nghiệp thông qua

nhóm chính sách tài khóa: Chính phủ ban hành Nghị định số 41/2020/NĐ-CP ngày 08/4/2020 về gia hạn thời hạn nộp thuế và tiền thuê đất có hiệu lực kể từ ngày ban hành và được áp dụng rộng rãi cho hầu hết doanh nghiệp, tổ chức, hộ gia đình, cá nhân kinh doanh chịu tác động trực tiếp của dịch COVID-19. Nghị định này đã hỗ trợ khoảng 740 nghìn doanh nghiệp, chiếm đến 98% số doanh nghiệp đang hoạt động được hưởng lợi từ chính sách gia hạn nộp thuế và tiền thuê đất với số tiền sẽ được gia hạn khoảng 180 nghìn tỷ đồng. Chính phủ đề xuất Quốc hội bổ sung vào Nghị quyết của Quốc hội về một số chính sách thuế thu nhập doanh nghiệp nhằm hỗ trợ, phát triển doanh nghiệp nhỏ và siêu nhỏ vào Chương trình xây dựng Luật, Pháp lệnh năm 2020. Bộ Tài chính thực hiện giảm giá từ 10-50% đối với 9 nhóm dịch vụ và miễn hoàn toàn đối với giá 6 nhóm dịch vụ trong lĩnh vực chứng khoán, áp dụng tại các sở giao dịch chứng khoán và trung tâm lưu ký chứng khoán Việt Nam. Chính sách này hỗ trợ hiệu quả thị trường chứng khoán Việt Nam tiếp tục phát triển.

Thứ ba, hỗ trợ trực tiếp cho người lao động, hộ kinh doanh: Chính phủ ban hành Nghị quyết số 42/NQ-CP hỗ trợ trực tiếp cho người lao động, hộ kinh doanh, đối tượng chính sách gặp khó khăn do COVID-19 với tổng kinh phí khoảng 62 nghìn tỷ đồng. Tính đến hết tháng 7/2020, các địa phương đã phê duyệt danh sách gần 16 triệu người thuộc 6 nhóm đối tượng được thụ hưởng với tổng kinh phí là trên 17,5 nghìn tỉ đồng⁽¹³⁾. Kho bạc Nhà nước giải ngân hơn 11,2 nghìn tỷ đồng hỗ trợ hơn 11 triệu người và 6.196 hộ kinh doanh. Cụ thể, Chương trình cũng hỗ trợ gần 169,5 nghìn người lao động với kinh phí hơn 176 tỷ đồng, tập trung vào người lao động tạm hoãn hợp đồng, lao động không có giao kết hợp đồng, lao động mất việc cùng với các nhóm người yếu thế. Ngoài ra, người lao động được hưởng đầy đủ các chính sách bảo hiểm xã hội, bảo hiểm thất nghiệp...⁽¹⁴⁾.

Thứ tư, hỗ trợ tín dụng và điều hành tỷ giá: Ngân hàng Nhà nước ban hành Thông tư số 01/2020/TT-NHNN ngày 13/3/2020 quy định về tổ chức tín dụng, chi nhánh ngân hàng nước ngoài

được cơ cấu lại thời hạn trả nợ, miễn, giảm lãi, giữ nguyên nhóm nợ. Đồng thời có Chỉ thị số 02/CT-NHNN ngày 31/3/2020 chỉ đạo các giải pháp cấp bách của ngành ngân hàng nhằm tăng cường phòng, chống và khắc phục khó khăn do tác động của dịch bệnh COVID-19... Quý II/2020, Ngân hàng Nhà nước chỉ đạo áp dụng mức giảm phí dịch vụ nhiều nhất từ trước đến nay, góp phần hỗ trợ các tổ chức tín dụng giảm chi phí, hạ lãi suất để góp phần nâng cao khả năng tiếp cận tín dụng của người dân và doanh nghiệp nhỏ và vừa. Thực hiện 2 đợt điều chỉnh giảm các mức lãi suất điều hành với tổng mức giảm 1,5%/năm, giảm thêm 1% trần lãi suất cho vay ngắn hạn đối với các lĩnh vực ưu tiên (hiện ở mức 5,0%/năm)...⁽¹⁵⁾.

Với các chính sách hỗ trợ kịp thời trên, bước đầu tạo niềm tin Nhà nước luôn đồng hành với các doanh nghiệp, tạo điều kiện để doanh nghiệp nhỏ và vừa duy trì hoạt động sản xuất, kinh doanh để có thể phát triển trong bối cảnh chưa kiểm soát hoàn toàn dịch COVID-19. Tuy nhiên, trong quá trình triển khai thực hiện, các chính sách này vẫn có nhiều phát sinh, chưa đạt được hiệu quả như kỳ vọng, cần phải có điều chỉnh kịp thời, cụ thể:

Một là, về gói an sinh xã hội 62 nghìn tỷ đồng: hầu hết các địa phương đã hoàn thành chi trả kinh phí hỗ trợ cho đối tượng được hưởng nhưng đến nay một số địa phương triển khai còn chậm, đặc biệt việc hỗ trợ người lao động, hộ kinh doanh và doanh nghiệp chưa được quan tâm đúng mức. Số hồ sơ đề nghị hỗ trợ cho người lao động được phê duyệt còn ít, đặc biệt, hồ sơ đề nghị vay vốn để người sử dụng lao động trả lương ngừng việc cho người lao động⁽¹⁶⁾. Đối với doanh nghiệp, tính đến đầu tháng 7/2020, theo báo cáo của Ngân hàng Chính sách xã hội và trên Cổng Dịch vụ công quốc gia, chưa có hồ sơ nào được giải ngân do điều kiện quy định quá chặt chẽ, mặc dù nguồn vốn dự kiến dành cho vay ban đầu là 16 nghìn tỷ đồng với ba triệu lao động được hỗ trợ⁽¹⁷⁾.

Hai là, về gói hỗ trợ tín dụng 250 nghìn tỷ đồng (tương đương 11 tỷ USD) với lãi suất ưu đãi cho các lĩnh vực ưu tiên bị ảnh hưởng bởi dịch COVID-19 chưa phát huy hiệu quả như mong đợi của các doanh nghiệp. Các doanh nghiệp

rất khó tiếp cận bởi các thủ tục phức tạp, như doanh nghiệp phải làm báo cáo kiểm toán, đánh giá thiệt hại và phải chứng minh được khả năng thanh khoản. Vì vậy, các doanh nghiệp nhỏ và vừa hầu như không thể tiếp cận gói hỗ trợ này. Các ngân hàng thương mại có thể đơn giản hóa thủ tục nội bộ, nhưng không được nới lỏng điều kiện tín dụng, không được hạ tiêu chuẩn vay vì phải đảm bảo an toàn của toàn hệ thống ngân hàng nhằm bảo đảm yêu cầu ổn định nền kinh tế và kinh tế vĩ mô⁽¹⁸⁾. Có rất ít doanh nghiệp nhỏ và vừa có thể đáp ứng đủ tiêu chuẩn tín dụng bình thường của ngân hàng để vay vốn trong thời điểm thị trường khó khăn hiện nay.

Thực tế, các doanh nghiệp đang gặp nhiều khó khăn, nhiều doanh nghiệp phải dừng hoạt động hoặc giải thể. Tính đến tháng 7/2020, theo Cục Quản lý đăng ký kinh doanh, Bộ Kế hoạch và Đầu tư, có 63.461 doanh nghiệp rút lui khỏi thị trường (tăng 10,9% so với cùng kỳ 2019). Cụ thể: 32.722 doanh nghiệp đăng ký tạm ngừng kinh doanh có thời hạn (tăng 41,5%), 21.802 doanh nghiệp chờ giải thể (giảm 12,2%), 8.937 doanh nghiệp hoàn tất thủ tục giải thể (giảm 3,5%). Trung bình mỗi tháng có 9.065 doanh nghiệp rút lui khỏi thị trường⁽¹⁹⁾. Tổng cục Thống kê cho biết, có tới 17,6 triệu người bị giảm thu nhập, tỷ lệ thất nghiệp tăng cao nhất trong 10 năm gần đây, đặc biệt thất nghiệp ở nhóm thanh niên chiếm đến 30,7% tổng số thất nghiệp. Dự báo, số lao động mất việc làm có thể tăng khoảng 100 nghìn người mỗi tháng, tập trung ở các lĩnh vực như du lịch, dịch vụ lưu trú và ăn uống, xây dựng, vận tải, chế biến chế tạo,... Đến cuối năm, số doanh nghiệp bị ảnh hưởng có thể sẽ lên đến 70%, trong khi số lao động bị ngừng việc, giảm việc, giảm thu nhập có thể lên tới 3,5-5 triệu người⁽²⁰⁾.

Các doanh nghiệp tồn tại đang gặp không ít khó khăn khi chưa thể phục hồi hoàn toàn hoạt động sản xuất - kinh doanh và đã, đang tác động trực tiếp đến việc làm của người lao động. Theo Bộ Kế hoạch và Đầu tư thì hiệu quả của các gói hỗ trợ trên chưa cao, tỷ lệ giải ngân quá thấp hoặc điều kiện để được hỗ trợ quá khắt khe nên có rất ít doanh nghiệp nhỏ và vừa tiếp cận được

các nguồn lực hỗ trợ này. Áp lực tài chính luôn là gánh nặng đối với các doanh nghiệp nhỏ và vừa, đặc biệt càng tác động mạnh hơn khi dịch COVID-19 khi có nguy cơ tái bùng phát trở lại.

3. Giải pháp nâng cao hiệu quả thực hiện cơ chế, chính sách hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa ở Việt Nam trong đại dịch COVID-19

Trong bối cảnh dịch COVID-19 tái bùng phát trở lại, tiếp tục tác động đến năm 2021, để thực hiện có hiệu quả mục tiêu “kép” vừa chống dịch COVID-19 hiệu quả, vừa phát triển kinh tế, đảm bảo an sinh xã hội, phát triển bền vững theo xu hướng chuyển đổi số, việc hỗ trợ các doanh nghiệp nhỏ và vừa là hết sức cấp thiết. Vì vậy, *cần tập trung thực hiện giải pháp chủ yếu* sau:

Thứ nhất, đẩy nhanh tiến độ triển khai một cách có hiệu quả các chính sách hỗ trợ hiện nay theo chỉ đạo của Thủ tướng Chính phủ tại Văn bản số 5225/VP-CP-ĐMDN ngày 29/6/2020 của Văn phòng Chính phủ về việc đẩy mạnh triển khai thực hiện Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa. Đặc biệt hỗ trợ về tín dụng cho các doanh nghiệp nhỏ và vừa để đủ nguồn vốn duy trì, phục hồi sản xuất kinh doanh. Vướng mắc chính hiện nay là về điều kiện vay tín dụng và tiếp cận nguồn lực hỗ trợ từ Chính phủ. Do đó, phải cải cách thủ tục hành chính về điều kiện vay tín dụng, điều kiện giải ngân, tái cơ cấu nợ để cải thiện tinh thần khoan và khả năng chịu đựng của doanh nghiệp nhỏ và vừa với một thời hạn phù hợp để doanh nghiệp nhỏ và vừa nhanh chóng có thể tiếp cận được các nguồn vốn hỗ trợ duy trì hoạt động cho đến khi kiểm soát được dịch COVID-19 và có thể sớm phục hồi sản xuất, kinh doanh đến khi kết thúc dịch COVID-19. Đây là biện pháp rất quan trọng được các quốc gia châu Âu, như Pháp, Anh, thực hiện nhằm “cứu” các doanh nghiệp khỏi phá sản, từ đó “cứu” lực lượng lao động.

Thứ hai, xây dựng chương trình, kế hoạch thực hiện chuyển đổi số nền kinh tế, doanh nghiệp và xây dựng Chính phủ số theo tinh thần Nghị quyết số 52-NQ-TW ngày 27/9/2019 của Bộ Chính trị về *Một số chủ trương, chính sách chủ động tham gia cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư* là

giải pháp quan trọng, lâu dài đáp ứng yêu cầu phát triển khách quan, theo hướng phát triển bền vững với khả năng thích ứng có hiệu quả trong trường hợp có nhiều biến động xảy ra trong tương lai như đại dịch COVID-19.

Thứ ba, đẩy mạnh giải ngân vốn đầu tư công năm 2020, đảm bảo đạt được mục tiêu kế hoạch năm 2020. Đây là giải pháp then chốt kích cầu hỗ trợ thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, tạo cơ hội giải quyết việc làm cho các doanh nghiệp nhỏ và vừa, tỷ lệ giải ngân vốn đầu tư công 8 tháng đầu năm 2020 rất thấp, đạt khoảng 45% kế hoạch⁽²¹⁾.

Thứ tư, tập trung cải cách thủ tục hành chính theo hướng số hóa, hoàn thành sớm việc tích hợp các dịch vụ công trực tuyến cấp độ 3, cấp độ 4 của các Bộ, ngành và địa phương vào Cổng Dịch vụ công quốc gia nhằm tiết kiệm thời gian, tiết kiệm chi phí cho các doanh nghiệp, người dân, đặc biệt ưu tiên các dịch vụ về thuế, bảo hiểm,... Các chi phí tiết kiệm được từ dịch vụ công trực tuyến này sẽ góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động của các doanh nghiệp nhỏ và vừa. Số lượng dịch vụ công trực tuyến được tích hợp với Cổng Dịch vụ công quốc gia hiện vẫn còn quá ít, tính đến ngày 19/8/2020 có 1.000 dịch vụ được tích hợp sau hơn 8 tháng Cổng Dịch vụ công quốc gia chính thức đi vào vận hành⁽²²⁾.

Thứ năm, khuyến khích các doanh nghiệp nhỏ và vừa sớm điều chỉnh chiến lược kinh doanh, tái cấu trúc doanh nghiệp, tái cấu trúc sản xuất phù hợp với xu thế phát triển số của thế giới trong bối cảnh dịch COVID-19 có khả năng kéo dài, ưu tiên sử dụng các hình thức kinh doanh trực tuyến. Một khảo sát của Viện Khoa học quản trị doanh nghiệp nhỏ và vừa trực thuộc Hiệp hội doanh nghiệp nhỏ và vừa Việt Nam cho thấy, phần lớn doanh nghiệp sẽ gặp rất nhiều khó khăn khi chuyển đổi công nghệ số. Hiện nay, chỉ khoảng 30% doanh nghiệp nhỏ và vừa biết đến chuyển đổi số và số hóa, tuy nhiên việc áp dụng mới chỉ ở bước đầu. Hầu hết các doanh nghiệp chưa quan tâm và gặp khó khăn về quá trình chuyển đổi từ doanh nghiệp truyền thống sang doanh nghiệp ứng dụng công nghệ số⁽²³⁾ □

⁽¹⁾<http://baochinhphu.vn/Quoc-te/WHO-tuyen-bo-COVID19-la-dai-dich-toan-cau/389702.vgp>, ngày 12/03/2020

⁽²⁾<http://thitruongtaichinhhiente.vn/cap-nhat-tac-dong-cua-dai-dich-covid-19-doi-voi-cac-nganh-kinh-te-viet-nam-28398.html>, truy cập ngày 2/9/2020

⁽³⁾ và ⁽⁴⁾ <https://baquocte.vn/bong-ma-covid-19-day-kinh-te-toan-cau-roi-vao-bao-dong-do-118650.html>, truy cập ngày 2/9/2020

⁽⁵⁾<http://tapchitaichinh.vn/taichinh-quoc-te/ngan-hang-the-gioi-kinh-te-toan-cau-se-giam-52-vi-dich-covid19-324038.html>, truy cập ngày 2/9/2020

⁽⁶⁾ và ⁽⁷⁾ <https://trungtamwto.vn/chuyen-de/15662-bong-ma-covid-19-day-kinh-te-toan-cau-roi-vao-bao-dong-do>, truy cập ngày 03/7/2020

⁽⁸⁾<https://forbesvietnam.com.vn/tin-cap-nhat/viet-nam-can-lam-gi-de-vuot-bay-kinh-te-do-dich-covid19-12098.html>, truy cập ngày 3/9/2020

⁽⁹⁾<https://conghuong.vn/939-doanh-nghiep-danh-gia-dich-covid-19-co-tac-dong-tieu-cuc-135249.html>

⁽¹⁰⁾<https://nhandan.com.vn/nhan-dinh-day-manh-ho-tro-doanh-nghiep-sau-dich-covid-19-457943>

⁽¹¹⁾<https://dangkykinhdoanh.gov.vn/vn/tin-tuc/597/5096/doanh-nghiep-viet-nam-hau-covid--thach-thuc-song-hanh-cung-co-hoi.aspx>

⁽¹²⁾<https://ttv24.vn/gan-69-000-doanh-nghiep-dong-cua-vi-covid-19>, ngày 31/08/2020.

⁽¹³⁾<https://vietnamnet.vn/vn/kinh-doanh/taichinh/hon-10-ngan-doanh-nghiep-giai-the-hang-van-don-vi-nguy-co-671323.html>, truy cập ngày 5/9/2020.

⁽¹⁴⁾<https://tuoitre.vn/de-xuat-goi-ho-tro-lan-2-18-600-ti-cho-nguoi-lao-dong-doanh-nghiep-bi-an-huong-vi-covid-19-20200821165007435.htm>

⁽¹⁵⁾<https://phapluatxahoi.vn/goi-ho-tro-an-sinh-62-nginh-ty-dong-da-giai-ngan-hon-11000-ty-dong-ho-tro-hon-11-trieu-nguoi-200128.html>

⁽¹⁶⁾<http://tapchitaichinh.vn/su-kien-noi-bat/hang-loat-giai-phap-ho-tro-doanh-nghiep-325069.html>

⁽¹⁷⁾<https://nhandan.com.vn/tin-tuc-xa-hoi/hoan-thanh-ho-tro-doi-tuong-cua-goi-an-sinh-xa-boi-62-nginh-ty-dong-trong-thang-6-475553/>

⁽¹⁸⁾<https://nhandan.com.vn/tin-tuc-xa-boi/doanh-nghiep-can-gio-voi-goi-ho-tro-62-nginh-ty-dong-581574/>

⁽¹⁹⁾<http://daidoanket.vn/dung-de-co-tien-nhung-khong-tieu-duc-468869.html>

⁽²⁰⁾<https://dangkykinhdoanh.gov.vn/vn/tin-tuc/597/5162/tinh-hinh-dang-ky-doanh-nghiep-thang-7-va-7-thang-dau-nam-2020.aspx>

⁽²¹⁾ Cục Việc làm (Bộ Lao động Thương binh Xã hội), <http://tapchitaichinh.vn/bao-hiem/so-lao-dong-mat-viec-lam-co-the-tang-khoang-100000-nguoi-moi-thang-326671.html>

⁽²²⁾<https://tuoitre.vn/thu-tuong-quyet-liet-hon-nua-de-giai-ngan-von-dau-tu-cong-20200822110812762.htm>, truy cập ngày 13/9/2020

⁽²³⁾<http://vppc.chinhphu.vn/Home/Ngay-mai-tich-hop-dich-vu-cong-thu-1000-Nop-truc-ba-dang-ky-o-to-truc-tuyen/20208/28439.vgp>, truy cập ngày 13/9/2020